

УДК 355.43

Т. А. Сутюшев

МОЖЛИВИЙ РОЗВИТОК ВОЄННОЇ СИТУАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ ТА У ДЕРЖАВІ В ЦІЛОМУ

Наводиться пояснювальна схема можливого розвитку воєнної ситуації в Україні у зв'язку з імовірною реалізацією загрози її внутрішній воєнній безпеці, надаються оцінки рушійних сил внутрішньої воєнної загрози.

Ключові слова: воєнна ситуація, внутрішня воєнна загроза, рушійні сили.

Постановка проблеми. Однією із сучасних проблем часопису кризових подій, які вже протягом трьох років тривають в Україні, слід вважати відсутність незаангажованого (без політичних пристрастей) аналізу, на підставі якого можна було б будувати обґрунтовані прогнози розвитку обстановки не тільки на сході України, але й у країні в цілому. Безсумнівно, розвиток ситуації в Україні буде обумовлюватися розвитком, насамперед, економічної, а також і політичної обстановки як у країні, так і навколо неї. Безумовним є й те, що відсутність на сьогодні у влади достатніх важелів впливу на економічну та політичну ситуацію з метою врегулювання існуючої кризи може спровокувати посилення спроб вплинути на обстановку реалізацією внутрішньої воєнної загрози, яка, як відомо, характеризується наявністю озброєних рушійних сил, а також зацікавлених сторін, готових їх спрямувати у потрібному напрямку.

Періодичні акти із застосуванням зброї та загибеллю представників силових відомств наводять на думку про поки певну неготовність влади до протидії проявам внутрішньої воєнної загрози і примушують замислюватися над оцінкою загального потенціалу цієї загрози, можливими організаційними формами її рушійних сил, а також формами і способами їх застосування за намірами зацікавлених сторін. Слід зазначити, що на цей час актуальність проблеми, пов'язаної з можливістю реалізації внутрішньої воєнної загрози в Україні, набувається на тлі певних ознак пригальмовування процесу вирішення українського питання з боку західних

партнерів України. У зв'язку з проблемами, які виникли серед західних країн останнім часом, зростає ймовірність для України залишитися сам на сам у випадку прояву внутрішньої воєнної загрози.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед фундаментальних наукових праць останнього десятиріччя, присвячених теоретичним основам аналізу проблем національної безпеки держави у воєнній сфері, теоретико-методологічним засадам забезпечення національної безпеки держави, виділяються сучасними методами досліджень та їх результатами наукові монографії [1, 2]. Однак матеріали зазначених праць більшою мірою пов'язані з теоретичними підходами до вирішення проблем із забезпечення національної безпеки у випадку проявів зовнішніх загроз, і в тому числі у воєнній сфері [2]. Серед ранніх наукових статей за темою, що обговорюється, варто звернути увагу на статтю [3]. Однак, хоча в ній і йдеться про підходи до забезпечення внутрішньої воєнної безпеки, вона на сьогодні не враховує у достатньому обсязі визначальні фактори сучасного розвитку обстановки в країні. Серед останніх публікацій, присвячених розвитку воєнної обстановки в Україні, слід зазначити наукову статтю [4], видану у 2016 р. Проте у ній фактор внутрішньої воєнної загрози як один із визначальних факторів окремо не розглядається. У цілому проведений огляд відкритих наукових джерел не виявив праць, присвячених аналізу можливості реалізації в країні внутрішньої воєнної загрози з урахуванням сучасних обставин, які склались як усередині держави, так і навколо неї.

© Т. А. Сутюшев, 2017

Зауважимо, що частково питань внутрішньої воєнної безпеки торкаються нещодавно прийняті правові документи, наприклад [5, 6, 7]. Так, у новій редакції Закону України [5] суттєвою зміною у цей закон стало внесення до переліку таких загроз, як "...спроби створення і функціонування незаконних збройних формувань та намагання використати в інтересах певних сил діяльність військових формувань і правоохоронних органів держави", що й було у наданій формі відображено у статті 7 "Загрози національним інтересам і національній безпеці держави". Усе це свідчить про актуалізацію питань внутрішньої воєнної безпеки України в аспекті кризових подій останніх трьох років.

Метою статті є надання пояснювальної схеми ймовірного розвитку воєнної ситуації на сході України та у державі у цілому, пов'язаної з можливістю масштабної реалізації загрози внутрішній воєнній безпеці держави Україна.

Виклад основного матеріалу. Після масштабних бойових дій, що відбувалися на території України у 2014–2015 рр., було багато спроб їх осмислювання та узагальнення їх результатів. Так, наприкінці березня – на початку квітня 2015 р. на базі гарнізону "Черкаське" під керівництвом Начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України була проведена науково-практична конференція з питань обміну досвідом ведення бойових дій в антитерористичній операції (АТО). У ході конференції були заслухані доповіді командирів частин і з'єднань Збройних Сил України. Значна частина серед них заслуговує на певну увагу. Однак фактори воєнного характеру, пов'язані з питаннями внутрішньої воєнної безпеки, які впливали на хід операції та її проміжні результати, на конференції не висвітлювалися. В основному, матеріали конференції були присвячені обміну практичним досвідом ведення воєнних дій на тактичному рівні. Реалістичні форми воєнних дій на оперативному та оперативно-стратегічному рівнях, які можуть привести до розв'язання збройного протистояння на сході України, на конференції не обговорювалися. На можливий розвиток воєнної ситуації на сході України та у державі в цілому після підписання угоди "Мінськ-2" від 12.02.2015 р. увага не загострювалася. Наприкінці 2015 р. на сторінках армійської газети "Народна Армія" були опубліковані статті Міністра оборони

України та Начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України, які для широкої аудиторії надавали відповіді з певних знакових питань поточного моменту. Відтоді минуло декілька місяців, і обстановка в середині 2016 р. почала знову загострюватися. Влітку того ж року (14–15 червня) у Генеральному штабі Збройних Сил України відбулася науково-практична конференція, яка була присвячена аналізу питань, пов'язаних з воєнною обстановкою на сході країни, в Україні в цілому, а також навколо неї. Однак реалістичні форми завершення воєнних дій, ліквідації воєнної напруженості з чіткою аргументацією на підставі воєнно-логічного аналізу в ході конференції так і не були висвітлені, а питання внутрішньої воєнної безпеки практично не розглядалися.

У той же час слід зауважити, що сьогодні, крім іншого, періодично з'являються ознаки прояву внутрішньої воєнної загрози всередині держави. Дедалі більше в країні офіційно фіксується достатньо масштабних і знакових протиправних актів та дій із застосуванням зброї і залякуванням як представників влади, так і населення. Усе це значною мірою суттєво відображується на моральному та психологічному стані переважної маси трудового населення країни.

Слід зазначити, що у затвердженій у травні 2015 р. "Стратегії національної безпеки України" [8] щодо стратегії реагування на загрози воєнного характеру, в основному, робився акцент на необхідність ретельної підготовки до відсічі збройної агресії, тобто на зовнішню воєнну загрозу. Про зростання внутрішньої воєнної загрози у цьому документі не йшлося, хоча у той період, як і раніше, продовжувався в Україні процес поширення екстремістських дій, зростання незадоволення народних мас внутрішньою політикою, а також тривав процес накопичення у громадян України нелегальної зброї, кількість якої, за крайніми оцінками, вже на той час сягала декількох мільйонів одиниць. У фахівців з питань внутрішньої безпеки за певними ознаками складалося враження про можливість застосування зброї з боку не тільки радикально налаштованих окремих цивільних осіб і груп, але й представників офіційних озброєних формувань з метою демонстрації готовності застосування воєнної сили не лише у центрі країни, а й на її периферії. У цілому це було підтверджено подіями у серпні 2015 р. у столиці країни

Києві, а також дещо раніше у Закарпатті в Мукачевому, які завершилися загибеллю і пораненнями військовослужбовців НГУ, а також представників правоохоронних органів та цивільних осіб.

Вище було вказано про внесення зміни до переліку загроз [5]. Внесення цієї зміни, очевидно, означало передбачення подій, подібних до тих, що відбулися в середині та наприкінці літа 2015 р. із застосуванням зброї, і визначення вже на той час можливості використання певними силами нещодавно сформованих парамілітарних озброєних формувань у своїх політичних інтересах. Проте прийняття Закону не привело до реалізації правових заходів щодо чіткого визначення статусу цих парамілітарних формувань, джерел їх фінансування. Пересічні громадяни України не отримували чітких офіційних пояснень стосовно цього питання, залишалися у тіні конкретні політичні персони, які безпосередньо опікували зазначені формування. З боку фахівців з питань внутрішньої безпеки були відсутні публічні оцінки можливостей цих формувань, намірів їх опікунів, а також обґрунтовані прогнози до форм і способів використання їх воєнного потенціалу у випадку екстремального загострення внутрішньополітичної обстановки. Усе це викликало обурення у широких верств населення України. Питання оцінювання внутрішньої воєнної загрози, відсутність відповідної стратегії до її стримування залишалися не вирішеними і вимагали проведення фундаментальних досліджень.

Тому сьогодні на тлі важкого економічного і фінансового стану України продовжує зростати кількість її громадян, не задоволених внутрішньою політикою держави. Слід зауважити, що суттєву частину цієї кількості складають учасники АТО (здебільшого мобілізовані). За певними ознаками значна маса населення усвідомлює, що антагоністичні протиріччя у суспільстві належним чином не вирішуються і продовжують накопичуватися. Цьому значно сприяють поки саме відсутність чітких перспектив вирішення ситуації на сході країни і рівень ресурсів (фінансових, економічних, а також людських), які доводиться у цьому регіоні витратити і залучати.

З урахуванням наведеного значна маса громадян України, яка не бачить у недалекому майбутньому ознак поліпшення умов свого існування, за певних обставин може розглядатися як потенційні рушійні сили процесу реалізації не тільки просто внутрішньої, але саме

внутрішньої воєнної загрози у масштабі країни. Кількісний склад цих сил може оцінюватися на рівні сотень тисяч, причому суттєву частину представників цих сил слід розглядати як володарів нелегальної зброї. За крайніми експертними оцінками на руках у населення знаходиться від кількох сотень тисяч до кількох мільйонів вогнепальної зброї. Так, за експертною оцінкою відомого політика і висококваліфікованого юриста доктора юридичних наук, проф. С. Гавриша, на руках у населення знаходиться від 7 до 9 млн одиниць нелегальної зброї і до 2 млн одиниць легальної зброї. Про це він наголосив 20 серпня 2016 р. в інтерв'ю телеканалу "News one".

Налаштовування та організація цих сил певними зацікавленими сторонами на екстремальні дії може зайняти від кількох діб до кількох тижнів. Як приклад можна навести швидку організацію протестних силових дій у Києві влітку 2016 р., що пов'язані з юридичними процедурами стосовно застосування мір запобіжних заходів у відношенні до відомого учасника АТО В. С. Лихоліта на етапі досудового розслідування його справи. Хоча кількість учасників протестних дій була обмеженою, залучення додаткових сил у разі необхідності уявлялось реальним. Теж можна зазначити й стосовно інших протестних дій, які трапилися за останній час. Є побоювання, що подібні події можуть за певних обставин відіграти роль "спускового гачка" у реалізації намірів зацікавлених сторін із залученням значних рушійних сил. Необов'язково, що цей процес розпочнеться у Києві, з високою ймовірністю він може початися в обласних центрах, у яких у 2014 р. спостерігалася висока соціальна нестабільність. Може статися так, що наміри зацікавлених сторін будуть суттєво розрізнятися не тільки між собою, але й розходиться з намірами переважної маси рушійних сил із загрозою переходу ситуації у некерований хаос. Не варто виключати, що центрами організації рушійних сил можуть стати формування зі складу сил безпеки і оборони держави, які у певний момент кризового розвитку подій можуть вийти з підпорядкування вищого керівництва держави. Кількість таких центрів слід розглядати як достатньо суттєву. Певні ознаки можливості таких самостійних дій з боку окремих командирів спостерігалися протягом 2014–2015 рр. (насамперед, з боку колишніх лідерів добровольчих формувань). У той же час центрами організації рушійних сил зі складу озброєного населення можуть стати і

політичні сили (можливо, з невідомими лідерами).

Окремо слід зазначити про контингент охоронних структур, чисельність якого складає десятки тисяч осіб. Під охороною цих осіб перебувають і життєво важливі об'єкти, які у певний час за намірами зацікавлених сторін можуть бути взяті під їх контроль.

Зауважимо, що незалежно від форми реалізації загрози внутрішній воєнній безпеці у ході цього процесу не можна виключати спроби захоплення арсеналів як військових, так і правоохоронних структур з метою озброєння окремих контингентів неозброєних рушійних сил. Рівень оснащення зброєю і технікою окремих рушійних сил найістотнішим чином буде впливати на визначення їх дієвих організаційних форм – від невеликих суто кримінальних банд до достатньо чисельних повстанських з'єднань, що використовуватимуть, в основному, партизанські форми бойових дій. Приклади реалізації таких форм можна навести як з нової історії (зокрема, період так званої “отаманщини” у ході громадянської війни в Україні у 1918–1920 рр.), так і з новітньої історії (наприклад, період бойових дій на території колишньої Югославії наприкінці минулого століття).

На сьогодні одним із напрямків дій щодо зниження ступеня внутрішньої воєнної загрози може бути звернення державної влади стосовно задачі у визначені терміни нелегальної зброї на добровільній основі без правових наслідків. Однак попередня практика продемонструвала низьку дієвість такої форми. Імовірно, більшої ефективності можна було б досягати, якщо до зазначених умов задачі зброї додавати певне грошове заохочення. Така практика свого часу давала позитивні результати у країнах Балканського півострова та Латинської Америки. Для проведення таких процедур необхідно хоча б приблизно визначити реальну кількість нелегальної зброї, її походження та прогнозувати реальний відсоток її реальної задачі від загальної кількості. Усе це потребує розроблення окремих науково обґрунтованих методик.

Тепер стосовно можливих форм стримування внутрішньої воєнної загрози. Щодо пошуку виконавців стримуючої ролі із запобігання розвитку ситуації за кризовим сценарієм реалізації зазначеної загрози у масштабі країни, то можна було б на прикладі стабільних країн

сподіватися на так званий істеблїшмент, здатний як опосередковано, так і напряду впливати на керівництво країни, на суспільство у цілому, й у тому числі на середній клас, який за своєю соціальною сутністю є прихильником в його розумінні “розумової” соціальної стабільності. Стосовно істеблїшменту, то він в Україні як такий на сьогодні поки не визнаний і організаційно практично не існує. Середній же клас у вигляді відомих усьому загалу представників середнього бізнесу на цей час є недостатньо чисельний, він придушений фіскальними заходами і як і решта представників цього класу реальних важелів впливу на ситуацію не має.

Необхідно зазначити, що ймовірним поштовхом початку реалізації загрози внутрішній воєнній безпеці можуть стати (у разі порушення домовленостей “Мінськ-2”) навмисні або ненавмисні масштабні провокаційні дії на лінії бойового розмежування протидіючих сторін на сході України. Слід підкреслити, що не тільки успішність дій східної сторони зможе відіграти роль зазначеного поштовху, але й успішність дій з боку західної сторони. Можна припустити, що успішність дій західної сторони навряд чи буде гарантовано забезпечена соціальною підтримкою з боку місцевого населення. У цьому випадку східною стороною, з урахуванням наявності потенційних протестних мас, можуть бути докладені зусилля для організації цих мас на силові дії.

Слід зауважити, що приводом до початку рішучих дій східної сторони може стати загроза безпечному існуванню населення підконтрольної Україні території у результаті екстремістських дій непередбачених законом воєнізованих або збройних формувань і неготовності силових структур держави до рішучої протидії зазначеним формуванням. Для оцінювання можливостей масштабної ескалації воєнних дій після початкових дій з будь-якого боку на лінії збройного протистояння на сході України вважається необхідним проведення аналізу існуючої оперативної обстановки з визначенням, насамперед, оперативних тіней угруповань сил сторін, у першу чергу, на загрозливих напрямках, а також наявних розмірностей простору рішень відповідних командирів у зіставленні з їх особистими контурами психіки (мислення).

Що стосується можливих дій сторін на оперативному рівні після зазначених провокацій, то їх формат, імовірно,

обмежуватиметься намаганням здійснити прорив тактичними угрупованнями не більш як на двох-трьох напрямках з розвитком тактичного успіху в оперативний. У випадку оперативного успіху східної сторони (за рахунок досягнутого за останній час воєнного потенціалу самопроголошених республік) не можна виключати проявів у її підтримку активних дій місцевого населення, особливо у великих населених пунктах на основних операційних напрямках східної сторони.

У разі ж оперативного успіху західної сторони, захоплення значної території з великою чисельністю цивільного населення потребуватиме залучення значної кількості сил і засобів для проведення режимних заходів. За відсутності соціальної підтримки з боку широких верств цивільного населення забезпечення прийняттого рівня стійкості системи режимних заходів вимагатиме залучення десятків тисяч військовослужбовців, а також представників правоохоронних органів і служб.

Слід зауважити, що за певних умов зазначені оперативні дії з будь-якого боку можуть привести існування значних мас цивільного населення до критичного рівня.

Не варто виключати й те, що внаслідок таких дій тієї чи іншої сторони з явним порушенням останньої Мінської угоди і виникненням масштабної гуманітарної катастрофи буде сформований (на підставі рішення відповідних організацій європейського чи світового рівнів або домовленостей між окремими країнами) і введений в Україну контингент миротворчих сил з метою примушення до миру протидіючих сторін.

Тому фактор можливості реалізації внутрішньої воєнної загрози в сучасних обставинах, що склалися в Україні та навколо неї, який здатен кардинально вплинути на розвиток воєнної обстановки в державі та її найближчому оточенні, слід розглядати як більш ніж суттєвий.

Для виключення розвитку подій за наведеним вище сценарієм, виключення гуманітарної катастрофи і втрат, насамперед серед мирного населення, а також ескалації кризових подій у масштабі країни необхідно додержуватися певних принципів стратегії щодо забезпечення внутрішньої воєнної безпеки.

Забезпечення і підтримання умов, які виключають можливість провокацій з

утворення й ескалації внутрішнього збройного конфлікту у масштабі держави, має бути одним із пріоритетних принципів стратегії її внутрішньої воєнної безпеки.

На сьогодні за даними соціальних опитувань в українському політикумі немає загальновизнаних персоналій, які здатні охопити і з'ясувати весь комплекс проблем (у тому числі забезпечення внутрішньої воєнної безпеки) та вирішити їх шляхом об'єднання всього без винятку громадянського суспільства України. В умовах, які склалися, значно зростає роль трудового населення і громадянського суспільства України в цілому.

Зауважимо, що здебільшого виключенню кризового розвитку подій з пролиттям навіть "малої крові" сприятимуть організація цивільного населення на рівні єдиної громадянської свідомості на неприпустимість будь-якого кровопролиття та неухильне виконання Мінської угоди від 12.02.2015 р., тобто йдеться про реалізацію стратегії стримування.

Сутність стратегії стримування має полягати в об'єднанні потенціалу груп громадян з бездоганним у масштабі країни авторитетом, а також широких мас населення для стримування реалізації загроз внутрішній воєнній безпеці з метою виключення пролиття навіть "малої крові" у разі спроб ескалації загроз.

Щодо зазначених груп громадян, то мова йде у першу чергу про представників майбутнього українського істеблішменту, який на сьогодні тільки складається, тобто про громадян, що, наприклад, мають реально визнаний багаторічний авторитет у сферах виробництва, науки, культури і мистецтва, не належать до політичних партій, мають незалежний від влади статус, а також сталий погляд на справедливий устрій українського суспільства.

У деяких країнах, наприклад, у Великій Британії (ВБ), Сполучених штатах Америки (США) представники істеблішменту традиційно мали і мають суттєвий вплив на прийняття державних рішень офіційною владою. У ВБ істеблішмент традиційно визначається своєю родовідною, практично незалежним матеріальним становищем, високою культурою, бездоганною суспільною репутацією, плідною творчістю у сферах науки, культури і мистецтва. У США істеблішмент характеризується, насамперед, високим фінансовим статусом, заслугами в розвитку національної економіки,

прагматичністю у судженнях, що традиційно відповідає менталітету найширших верств американського народу. Представники істеблішменту ВБ і США відіграли видатну роль у прийнятті низки історичних рішень керівництвом цих держав й особливо стратегічних рішень у роки Другої світової війни.

В аспекті стримування внутрішніх загроз доцільним буде навести приклад, пов'язаний з Російською Федерацією. Так, у Росії під час кризових подій, коли були спроби розколу суспільства, частина істеблішменту часто ставала на бік опозиції керівництву країни. Після відомих подій на Болотній площі у столиці РФ значна частина російського істеблішменту у складі його найбільш яскравих і впливових представників була обрана у спеціально створену так звану суспільну палату, яка за замислом керівництва, мала, серед іншого, відбивати настрій громадського руху – загальнонародного фронту. Слід зауважити, що до складу суспільної палати ввійшло багато представників, які свого часу підтримували події на Болотній площі і виступали як стримуюча опозиція офіційній владі.

Український істеблішмент може бути у певній формі наданий представниками інтелігенції, наприклад, приблизно такого рангу, як видатний, український хірург-кардіолог М. Амосов, академік П. Толочко чи відомий український політолог М. Погребінський, або колишній прем'єр-міністр України В. Фокін, які мають авторитетні біографії та достатньо аргументовані погляди на розвиток українського суспільства, цілком прийнятні для значної його частини. Окремі подібні особистості, які частково виступають як опозиціонери існуючої влади, здатні впливати не тільки на широкі кола населення, що прагнуть до стабільного розвитку країни без потрясінь, але й на потенційних носіїв внутрішньої воєнної загрози – так звані рушійні сили. У випадку наділення представників істеблішменту повноваженнями членів суспільної палати як виразників думок учасників загальнонародного фронту (у разі утворення цих двох інститутів) вони можуть впливати офіційно на зазначені широкі кола населення, сприяти їх організації (можливо, з офіційного дозволу влади) у суспільні громади за місцем проживання під безпосереднім керівництвом обраних мешканцями комітетів (наприклад, починаючи з будинкових, вуличних та ін.) з метою громадської демонстрації готовності протидіяти ескалації внутрішньої воєнної загрози. Форми протидії можуть бути різні –

від організованого захисту безпосередньо своїх осель до взяття участі у контролі, наприклад, комунікацій і навіть цілих районів за місцем проживання. Більшою мірою така форма протидії може бути дуже ефективною проти внутрішньої воєнної загрози з боку напівлегітимних та нелегітимних озброєних формувань, а також і легітимних збройних формувань, які за певних обставин можуть вийти з-під контролю офіційного керівництва. Реалістичність такого підходу підтверджує досвід протидії звичайними громадянами за місцем проживання у Таджикистані, Дагестані та інших регіонах колишнього СРСР за часів, коли в них були спроби ескалації внутрішньої воєнної загрози з боку озброєних формувань наведеного типу.

Щодо стримування загрози, яка може чинитися від частково озброєних верств населення значної чисельності, то стратегія стримування повинна мати дещо інший характер. У зв'язку з рішучістю дій таких мас людей вони можуть після провокацій з боку того ж криміналітету, який імовірно, до них може приєднатися, розпочати погроми не тільки державних установ, але й житлового сектору з певними майновими ознаками. Стратегія стримування саме таких дій може полягати в укладанні громадянського договору на принципах так званої громадянської згоди представників влади і населення за безпосередньої участі істеблішменту країни та суспільної палати у разі її утворення. Дієвим інструментом стримування ситуації може стати організація загонів з числа трудящих, але не за місцем мешкання, а за місцем роботи (тобто за виробничо-територіальним принципом), з метою демонстрації готовності брати участь в охороні об'єктів державної інфраструктури. У разі успішної реалізації такої стратегії стримування прямі дії представників силових структур, тим більш із застосуванням спецзасобів та вогнепальної зброї, слід за можливості виключати. Діяльність зазначених структур значною мірою доцільно в таких умовах, насамперед, зосередити на боротьбу з організованою злочинністю. Активність злочинності у подібних ситуаціях, як правило, різко зростає і націлюється вона, крім іншого, на оволодіння майном пересічних громадян. Успішна протидія з боку силових структур такої форми злочинності значно сприятиме їх авторитету в очах простих громадян.

Слід зауважити, що значну загрозу внутрішній воєнній безпеці держави можуть являти собою не тільки озброєні кримінальні формування, а й окремі особи із цих

формувань, які мають певний стійкий зв'язок з окремими представниками правоохоронних органів, приватних підприємств і установ та державними керівниками різних рівнів і, крім іншого, мають практичний досвід участі на напівлегальних та легальних у правовому відношенні підставах у різних акціях із захоплення підприємств, установ та ін.

Яскравим прикладом можливостей кримінальних формувань можуть бути події в Албанії, коли на тлі масових безладь у 1999 р. кримінальні угруповання протягом кількох діб оволоділи часткою армійського арсеналу. В Україні висока матеріальна та фінансова мотивація кримінального контингенту легко може перетворити його у формування виконавців намірів суб'єктів політичного протистояння. Про ймовірну подібну реалізацію говорив свого часу відомий аналітик С. Переслегін у своїх прогнозах розвитку надзвичайних подій в Україні, що могли бути пов'язані тоді з існуванням потужних кримінальних угруповань у Автономній республіці Крим [9].

Можливості кримінальних структур в реалізації зазначених намірів у передконфліктному стані дійсно можуть розглядатись як високі через їх громадянську безпринципність, готовність іти, як кажуть, до кінця заради матеріальної та фінансової вигоди. Способи реалізації поставлених перед ними завдань у передконфліктному стані будуть вирізнятися непередбачуваністю та асиметричністю дій як для правоохоронних органів, так і для місцевого населення, мати здебільшого терористичний характер з притаманною кримінальному контингенту жорстокістю. Ці дії можуть розосереджуватися за територією країни, бути чітко скоординованими, що потребуватиме задіяння значного потенціалу правоохоронних органів одночасно.

У таких умовах не можна виключити частковий "параліч" зазначених органів як завдяки прихованому саботажу чи заподіяння прямої шкоди їх функціонуванню з боку особового складу, пов'язаного з кримінальними структурами, так і внаслідок безпосереднього захоплення цих органів або їх розгрому. Прикладом цьому можуть бути події, що відбувалися у більшості "гарячих точок" на території колишнього Радянського Союзу та у РФ наприкінці ХХ та на початку ХХІ сторіч.

Варто зауважити, що стратегія стримування як елемент загальної стратегії внутрішньої воєнної безпеки на сьогодні поки викладається

на рівні ідеї. Її слід розглядати як одну з альтернатив протидії внутрішній воєнній загрози на самому початку її реалізації, коли задіяння потенціалу силових відомств у тій чи іншій силовій формі може дійсно спровокувати подальшу ескалацію кризових подій. З позиції виключення пролиття "великої" і навіть "малої крові", з урахуванням подій останніх трьох років стратегія стримування внутрішніх воєнних загроз з опорою на можливості трудового населення є привабливою. І тому вона заслуговує на детальне опрацювання. Найбільш актуальним у цьому процесі є питання з визначення правового статусу, ролі та можливостей парамілітарних формувань і кримінальних структур, які на сьогодні існують в Україні і за певних обставин можуть відіграти провокаційну роль в ескалації подій, що можуть призвести не тільки до внутрішнього збройного конфлікту, але й до громадянської війни у масштабі країни. Серйозну допомогу у вирішенні цього та інших питань стосовно України можуть надати теоретичні напрацювання, викладені вітчизняними і зарубіжними авторами у сучасних фундаментальних працях, наприклад [1, 2, 10, 11].

Висновки

Фактор можливості реалізації внутрішньої воєнної загрози в сучасних обставинах, що склалися в Україні та навколо неї, який здатен кардинально вплинути на розвиток воєнної ситуації у державі та у її найближчому оточенні, слід розглядати як більш ніж суттєвий. Значною мірою виключенню реалізації внутрішньої воєнної загрози з пролиттям навіть "малої крові" сприятимуть організованість цивільного населення на неприпустимість будь-якого кровопролиття, чітка правова оцінка статусу і вирішення долі офіційно існуючих в Україні парамілітарних озброєних формувань, здатних спровокувати масштабний збройний конфлікт усередині країни, а також виконання Мінської угоди від 12 лютого 2015 р.

Список використаних джерел

1. Богданович, В. Ю. Теоретические основы анализа проблем национальной безопасности государства в военной сфере [Текст] / В. Ю. Богданович. – К. : Основа, 2006. – 296 с.
2. Теоретико-методологічні засади забезпечення національної безпеки держави у її визначальних сферах [Текст] / В. Ю. Богданович, А. І. Семенченко, Ю. В. Єгоров та ін. – К. : Кий,

2007. – 370 с.

3. Сутюшев, Т. А. Принципи стратегії внутрішньої воєнної безпеки держави та оперативно-тактичної концепції застосування сил і засобів у внутрішньому збройному конфлікті [Текст] / Т. А. Сутюшев // Честь і закон. – 2008. – № 2. – С. 3–6.

4. Сутюшев, Т. А. Фактори воєнного характеру як визначальні фактори розвитку воєнної обстановки на сході України [Текст] / Т. А. Сутюшев // Честь і закон. – 2015. – № 4. – С. 33–36.

5. Про основи національної безпеки України [Текст] : Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. Документ 964-15, чинний, поточна редакція – редакція від 07.08.2015, підстава 630-19.

6. Воєнна доктрина України [Текст] (затв. Указом Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015).

7. Концепція розвитку сектору безпеки і оборони України [Текст] (затв. Указом Президента України від 14 березня 2016 р. № 92/2016).

8. Про стратегію національної безпеки України [Текст] : указ Президента України від 26 червня 2015 р. № 287/2015.

9. Переслегин, С. Б. Самоучитель игры на мировой шахматной доске [Текст] / С. Б. Переслегин. – М. : АСТ ; Terra Fantastica, Phillosophy, 2006. – 619 с.

10. Арзуманян, Р. В. Кромка Хаоса. Сложное мышление и сеть: парадигма нелинейности и среда безопасности XXI века [Текст]. – М. : Регнум, 2012. – 600 с. (SELECTA.XIX).

11. Арзуманян, Р. В. Стратегия иррегулярной войны: теория и практика применения (теоретические и практические проблемы концептуализации, религиозные и военно-политические отношения в операционной среде иррегулярных военных действий) [Текст] / Р. В. Арзуманян ; под общ. ред. А. Б. Михайловського. – М. : АНО ЦСО и П, 2015. – 334 с. (новая стратегия, 4).

Стаття надійшла до редакції 07.09.2016 р.

Рецензент – доктор військових наук, професор В. П. Городнов, Національна академія Національної гвардії України, Харків, Україна

УДК 355.43

Т. А. Сутюшев

ВОЗМОЖНОЕ РАЗВИТИЕ ВОЕННОЙ СИТУАЦИИ НА ВОСТОКЕ УКРАИНЫ И В ГОСУДАРСТВЕ В ЦЕЛОМ

Приводится пояснительная схема возможного развития военной ситуации в Украине в связи с вероятной реализацией угрозы ее внутренней военной безопасности, даются оценки потенциалу движущих сил внутренней военной угрозы.

Ключевые слова: военная ситуация, внутренняя военная угроза, движущие силы.

UDC 355.43

T. A. Sutiushov

POSSIBLE DEVELOPMENT OF MILITARY SITUATION IN EASTERN UKRAINE (AND COUNTRY WIDE)

Is give the explanatory scheme for possible development military situation in Ukraine in case domestic war dangerous. Are given appraisal of capabilities factors for domestic war dangerous.

Keywords: the military situation, the domestic war dangerous, the factors.

Сутюшев Тахір Анварович – кандидат військових наук, доцент, провідний науковий співробітник науково-дослідного центру службово-бойової діяльності НГУ Національної академії Національної гвардії України